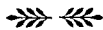

Az óra kezdésének ezt a fómáját a középiskolában, mostanában pedig már a gyakorló iskola alsó és felső tagozatában is alkalmazzuk. A tények szerint eredményesen. Előfordult pl. olyan eset, hogy az előző órán megdicsérték egyike szobámban keresett fel jóval a testnevelési óra előtt, hogy a jelentésre vonatkozó megbízatását megerősítse velem. Az pedig mindennapi jelenség, hogy jelentkezésükkel is igyekeznek észrevétni magukat, ha a kiválasztás nehezebben megy a sok példamutató magatartású tanuló közül. Pedig nem könnyű a feladat, amelyre vállalkoznak, mert tévedni nem célszerű a sok „ellenőr” előtt, akik alaposan megnézik, ki hogyan felel meg az előlegezett bizalomnak. Mindenki mindenkiért felelős tehát, de elsősorban önmagáért!

A testnevelési órának ez a rövidke mozzanata, amely eddig szinte tartalmatlan volt, értelmet kap a tanulók szemében is. Nincs „monopólium” többé! A lehetőség mindenki részére biztosított, hogy az osztály legjobbjaként — pillanatnyilag — gyakorolja a határozott kiállást vezénnyelssel és szövegmondással összekötve. Ennek érdekében el kell hoznia az előírt felszerelését, rendeznie kell gondolatait és érzelmeit, amelyek a megtisztelő feladat megelőzéseként fokozottabban jelentkeznek mindenkinél. Eltűnik tehát a sablon! Az oktatás menetének egyik legfontosabb mozzanata, az érdeklődés felkeltése és ezzel a figyelem biztosítása a tanítási anyag iránt már előkészített, az értelmi és érzelmi hatás a megelőző és követő folyamatok által előlegezett. A nevelő tehát az első pillanattól kezdve úgy vezeti az órát, irányítja az osztályt, annak magatartását, hogy már a bevezető részben is kihasználja a nevelési alkalmakat. Így az átmenetet az előkészítő részre nemcsak fiziológiailag oldja meg, hanem az áthangolás értelmi és érzelmi síkon is megvalósul. Mindez elősegíti a későbbi gyakorlatok megértését és a tantervi anyag minél kevesebb hibával történő megvalósítását.

LOHN JÁNOSNÉ

tanítónő, Mőcsény (Tolna megye)

A környezetismeret és a kisdobosi munka kapcsolata

A környezetismeretnek központi szerepe van az I—IV. osztály oktató—nevelő munkájában. Gazdag élmény anyagával sokoldalúan fejleszti a tanulók személyiségét. A környezetismereti órák köré kapcsolódnak majd a többi tantárgyak is, mert pl. az olvasás órán tanítandó anyagot először — a lehetőségnek megfelelően — mindig a tanuló környezetéből, a gyakorlati életből kell venni, magyarázni. Az olvasmányt csak kiegészíti, vagy alátámasztja, megerősíti. Ugyanígy a számtan órán a példák a való életből vett számítási problémák anyagát, adatait tartalmazzzák, hisz az oktató—nevelő munkánk fő feladata a valóság megismertetése a tanulókkal. Ehhez az út csak a közelebbi környezet ismeretén keresztül vezet. A mai témának az a célja, hogy megvizsgáljuk az iskolán kívüli kisdobosmunka mennyire kapcsolódik, koncentráldódik a környezetismereti óra anyagához.

Ahhoz, hogy a két munka kapcsolatát részletesen ismerhessük, fel kell idéznünk célját és feladatát. Ezeket szeretném röviden ismertetni és főleg összehasonlítani, mert a kapcsolat itt, és főleg itt nagyon jól észlelhető. *A környezetismeret tanításának feladatai* keretében a közös és önálló megfigyelések, az ehhez fűződő tapasztalatok fel dolgozása által ismertesse meg a tanulókkal a természeti és társadalmi valóság elemi

jelenségeit és összefüggéseit. Hozzá kell járulnia a tanulók szocialista világnézetének megalapozásához. Nagy szerepe van a környezetismeret tanításának a fizikai munka iránti érdeklődés felkeltésében. Itt nevelhetünk helyes közösségi magatartásra, esztétikai igényességre és egészségügyi szokások kialakítására. Ezek azok a feladatok, célok, melyeket a környezetismereti órán tűz elénk az új tanterv. Továbbá a környezetismeretnek központi szerepe van az ált. isk. alsótagozati oktató—nevelő munkájában. A tanulónak meg kell figyelniök a természeti és társadalmi valóságot, majd ennek legfőbb jellemzőit, összefüggéseit kell elemezniök. Szerzett ismereteiket az alkalmazás síkján át kell vezetniük a mindennapi élet gyakorlatába. Mindennek oktatási, nevelési és képzési vonatkozásban egyaránt érvényesülnie kell. Csakis így lehetséges összekapcsolni az elméletet a gyakorlattal, elvégezni a világnézeti, erkölcsi és esztétikai nevelés e tárgyra jutó feladatait. A tantárgy életközösségből adódik, hogy a tantervi előírásokat alkotó módon kell értelmezni. A tanítónak törekednie kell arra, hogy a környezetből mindig az újat, az előremutatót figyeltesse meg, azt vizsgálja és vizsgáltsa a tanulókkal. Olyan szokásokat fejlesszen ki bennük, amelyek a szocialista társadalom viszonyaira készítik fel őket.

A környezetismeret tanításának feladatait a tanterv három fő területen határozza meg: az ismeretek és az ezzel kapcsolatos jártasságok, szokások kialakításában, a képességek fejlesztésében, valamint a fontos nevelési feladatok teljesítésében. A környezetismeret keretében jellegzetes és elengedhetetlenül fontos a tanulmányi sétákon és kirándulásokon való anyaggyűjtés. A tanulmányi séták és kirándulások megtervezésekor gondolni kell a többi tantárgy igényeire is. Ezért helyes, ha komplex séták és kirándulások megszervezésére is sor kerül.

A séták és kirándulások megszervezésére és lebonyolítására nem lehet egy általános receptet adni, hanem a helyi viszonyoknak megfelelően kell őket lebonyolítani.

Az eddig elhangzottakból megismertük a környezetismeret célkitűzéseit és feladatait. Vizsgáljuk meg közelebbről a *kisdobos szervezet célkitűzéseit*. Az ált. iskolai tanulót a szocialista erkölcs alapján neveli, az életkori sajátosságokat figyelembe véve a legnemesebb emberi tulajdonságok kifejlesztésére törekszik. Az úttörőket és ezen belül a kisdobosokat a szocialista haza, a párt iránti szeretetre és hűségre, a proletár nemzetköziségre — dolgos munkás életre, feladataik, iskolai kötelezettségük maradéktalan elvégzésére, a közösségi munka szeretetére, szüleik, nevelők és felnőtt dolgozók tiszteletére, egymás megbecsülésére neveli. Mind ezzel az iskolában folyó nevelőmunkát segíti és a mozgalmi eszközeivel az iskola és az élet szoros kapcsolatát erősíti.

A továbbiakban a párhuzamosság tükrében vizsgáljuk meg a környezetismeret és a kisdobos munka kapcsolatát.

1. A legnemesebb tulajdonságok kifejlesztése: a párt szeretete, proletár nemzetköziség. Ebben a pontban a kisdobos feladata találkozik a környezetismeret azon feladataival, amelyben a szocialista világnézet formálását kell elvégezni. A további feladatok is sok közös vonást mutatnak:

A kisdobosi szervezet dolgos, munkás életre nevel. A környezetismeret ezt így jelöli: a fizikai munka iránti érdeklődés felkeltése. Továbbá: szülők, nevelők és felnőtt dolgozók iránti tiszteletre nevel a kisdobosi munka, ugyanígy a környezetismereti órák egyik feladata a szülői ház és iskola odaadó megszerettetése. Közös cél például még a jó közösségi egyén kialakítása, az esztétikai érzék kifejlesztése. Egyező feladatok lehetnek még az iskolaünnepélyek, kirándulások szervezése, és azok lebonyolításában való részvétel.

Végül egy-egy órának, vagy egész rajnak kisdobos jellegű foglalkozásán, kirándulásán is végezhetünk olyan feladatokat, amelyek az iskolai munkához nyújtanak segítséget, vagy éppen az óra anyagának a foglalkozáson való játékos, versenyszerű gyakorlására kerülhet sor.

A kisdobos foglalkozás nem tanítási óra. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kisdobos munka nem segítheti a tanítást és viszont. A módszerek megválasztásában talán néha különbség mutatkozik, de éppen ez biztosítja a tanulók sokoldalú fejlődését, az elsajátítandó anyag fokozottabb, biztosabb bevését.

A környezetismereti anyag két témájának osztályonkénti bővülésén keresztül szeretném bemutatni, hogy milyen feladatok oldhatók meg ezzel kapcsolatban a kisdobos előkészítő, — 1—2—3 csillagos órák, rajok foglalkozásán. E két téma a tisztálkodás és a közlekedés.

A tisztálkodással kapcsolatos anyag az I—II. osztályban kézmosás, fogmosás, törölköző, zsebkendő használata, fésülködés, körömápolás. A III. osztályban már a felsőruha tisztántartásával, elhelyezésével, ennek gyakorlásával bővül. A IV. osztály festett bútorok, fal és olajlábazat lemosása, fém tárgyak és műanyagból készült használati cikkek tisztántartása, kulturált étkezés bemutatása, gyakorlása a feladat. Mindezek játékos, versenyszerű gyakorlására sok alkalom nyílik a kisdobos órák, rajok összejövételén. Ha csak a kisdobos hat pontját vesszük alapul, mely tartalmazza azokat a legfőbb erkölcsi, világnézeti és gyakorlati követelményeket, amelyek a szocializmust építő társadalmunkban a kommunista emberek nevelését elősegíti, a hat pont, mint legfőbb szabályzó elv érvényesül a kisdobos élet minden időszakában. Ezek közül az ötödik így szól:

A kisdobos mindig tiszta, rendes és pontos. Mikor ennek a pontnak a magyarázatára kerül a sor egy foglalkozáson, nyugodtan behozhatjuk a mosdótálat, tisztálkodási eszközöket és ezzel a jelszóval: pl. most ébredtünk kis pajtások, mosakodjunk meg, a tisztálkodást gyakoroljuk, vagy színes papírból vágják ki a gyerekek a tisztasági eszközöket és a „Tudnivalók” című füzetbe ragasszák. (Gondolok itt lavór, szappan, törölköző, fésű, stb. tárgyra.) Röviden le is írhatják a tisztálkodás szabályait. Az egy csillagosok tarthatnak cipőtisztítási versenyt a foglalkozások alkalmával, amelyeket egy közösen vett lottószelvény kitalálásával értékelhetünk. Az az öt pajtás, aki a legszebben és leggyorsabban végezte el a feladatot, húzhat egy-egy számot a szelvényen. Az esedékes nyeremény a kispajtások kasszájába megy. A három csillagos próbázók akadályversenyének egyik feladata lehet például a gyermekruhák gyors és pontos rendbe rakása, akasztóra való elhelyezése. Ezek volnának azok az ötletességek, amelyekkel szívesen gyakorolhatják a környezetismeret órán a tisztaságról tanultakat.

A közlekedés I—II. osztályos anyaga a legalkalmasabb közlekedési pont megfigyeltetése. Szabályos egyéni és csoportos átkelés az úttesten. Óvatosság az utcán. Gyermek balesetek okai. Az utca neve, az úttest és gyalogjáró gondozása, tisztaságának megőrzése. A járművek jobb oldali közlekedése. Néhány fontosabb közlekedési és eligazító tábla magyarázata. A III. osztályban a lakóhely fontosabb létesítményeinek megtekintése alapján a főbb közlekedési eszközök (vasút, autóbusz); az ezeken való helyes magatartás. Udvarias viselkedés. IV. osztályban a közlekedés kerékpáron, ennek főbb szabályai (haladás a jobb oldalon, egymás után való haladás, előzés, karjelzés a kanyarodási szándéknál, a kormány elengedésének baleseti veszélye). Ennél a témánál a következő érdekesebb foglalkozásokra kerülhet sor a kisdobosok gyűlésein: délután 3 órakor találkozás a sarkon, ahol a rendőr a forgalmat irányítja. Tíz percig figyeljük a közlekedést és a rend őrének munkáját. Helyben mindjárt

meg is beszélhetik, esetleg a rendőr segítségével, hogy miért emelte jobbra a kezét, miért sípolt, helyben gyakorolják, ugyanezt a kisdobos foglalkozáson a gyermekek el is játszhatják. Jó ötlet egy régi viharlámpából készített közlekedési lámpa készítése, amelynek segítségével a piros, sárga, zöld szín jelzésekkor magatartást gyakorolják. A két csillagosok ki mit tud délutánokat rendezhetnek a közlekedés szabályaiból, amelyen a győztes résztvevő a legközelebbi bábelőadáson ingyenes jegyet kaphat, esetleg ifjúsági mozi előadáson vehet részt. A három csillagos pajtasok kerékpárkirándulást szervezhetnek a városba, vagy a megfelelő lakóhelyen.

A kijelölt úton közlekedési örök jegyzik, hogy ki vétett a kerékpározási szabályok ellen (helyes előzés, kanyarodás, kormány helyes tartása). Nagyon érdekes színfolt lehet — ahol erre lehetőség nyílik — magnóra felvett rendőr, vagy felnőtt beszélgetése gyermekekkel a közlekedéssel kapcsolatban. Nagyon sok diafilm is hozzájárulhat az esztétikai, higiénikus igények felkeltése és a jó közlekedés, vagy a feladatok bármely témájának elmélyítésére, vagy begyakoroltatására. Mindig a nevelő vagy a kisdobos vezető ötletessége, jó szervező munkája lehet az a döntő tényező, melynek segítségével oktató—nevelő munkánk sikert arat. A környezetismeret olyan bő tényanyagot nyújt, és jó gyakorlati példákat hoz, hogy ennek alapos ismerete magában hordozza a kisdobos foglalkozások színesebbé tételét.

Pár ötletet a különböző témákhoz kerestem folyóiratokban, kézi könyvekben. Szeretném ezeket is átadni.

Pl. a közös faültetés. Kisebb fa kiválasztása, annak gondozása folyamatosan (metszés, karózás, téli burkolása a vadkár ellen stb.).

Ünnepeinkre való felkészülés is rengeteg alkalmat ad arra, hogy az órán tanulatkat hasznosíthatjuk.

Ajándék készítés szüleinknek, barátainknak.

Öregek napján való műsoros megjelenése az órsnek, vagy rajnak, hozzájárul a felnőttek megbecsülése c. feladatunkhoz.

A természet és társadalmi ismereteit ugyancsak jól hasznosíthatja, teljesítheti a tanuló a foglalkozáson elvégzett kísérletek alkalmával. A szabályokat több példán keresztül vonhatja le, ha ő maga keresi, kutatja annak *hogyanját, miértjét*. Erre megint csak a kisdobos foglalkozások nyújtanak lehetőséget.

Bizonyára a kartársak is munkájuk végzésekor sok olyan játékot, ötletet találtak ki, amelyeket a tanulók szívesen végeztek, s nem is vették talán észre, hogy tudásuk valamivel tovább bővült.

KELEMEN JÁNOSNÉ
főiskolai adjunktus, Szeged

A feladatmegoldó gondolkodás fejlesztésének pszichológiai előfeltételei és módszerei

A matematika tanításának régi, megoldatlan, jelenleg is felszínen levő problémája, milyen pszichológiai előfeltételei, módszerei vannak a feladatmegoldó gondolkodás fejlesztésének. Ezzel a kérdéssel szeretnénk részletesebben foglalkozni. Ez a dolgozat az első felmérések eredményét közli.